

گزارش جمعیتی طرح ملی محلیار
"ارائه مشاوره خانواده محله محور بارویکرد ایرانی- اسلامی در ۱۷ استان"

معاونت ریاست جمهوری
در امور زنان و خانواده

گزارش تجمیعی طرح ملی محله یار
"ارائه مشاوره خانواده محله محور با رویکرد ایرانی - اسلامی در ۱۷ استان"

زمستان ۱۴۰۲ و بهار ۱۴۰۳

نشر: معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری

نام تک نگاشت: گزارش تجمیعی طرح ملی محله یار (ارائه مشاوره خانواده محله محور با رویکرد

ایرانی - اسلامی در ۱۷ استان کشور)

تهیه شده در: اداره کل هماهنگی

تحت نظارت: مدیر کل هماهنگی

تدوین و گردآوری: سما بخشی خانشیر

چاپ و صحافی: دفتر فنی دانش

طراح جلد: سما بخشی خانشیر

صفحه آرا: سما بخشی خانشیر

سال چاپ: بهار ۱۴۰۳

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۲ نسخه

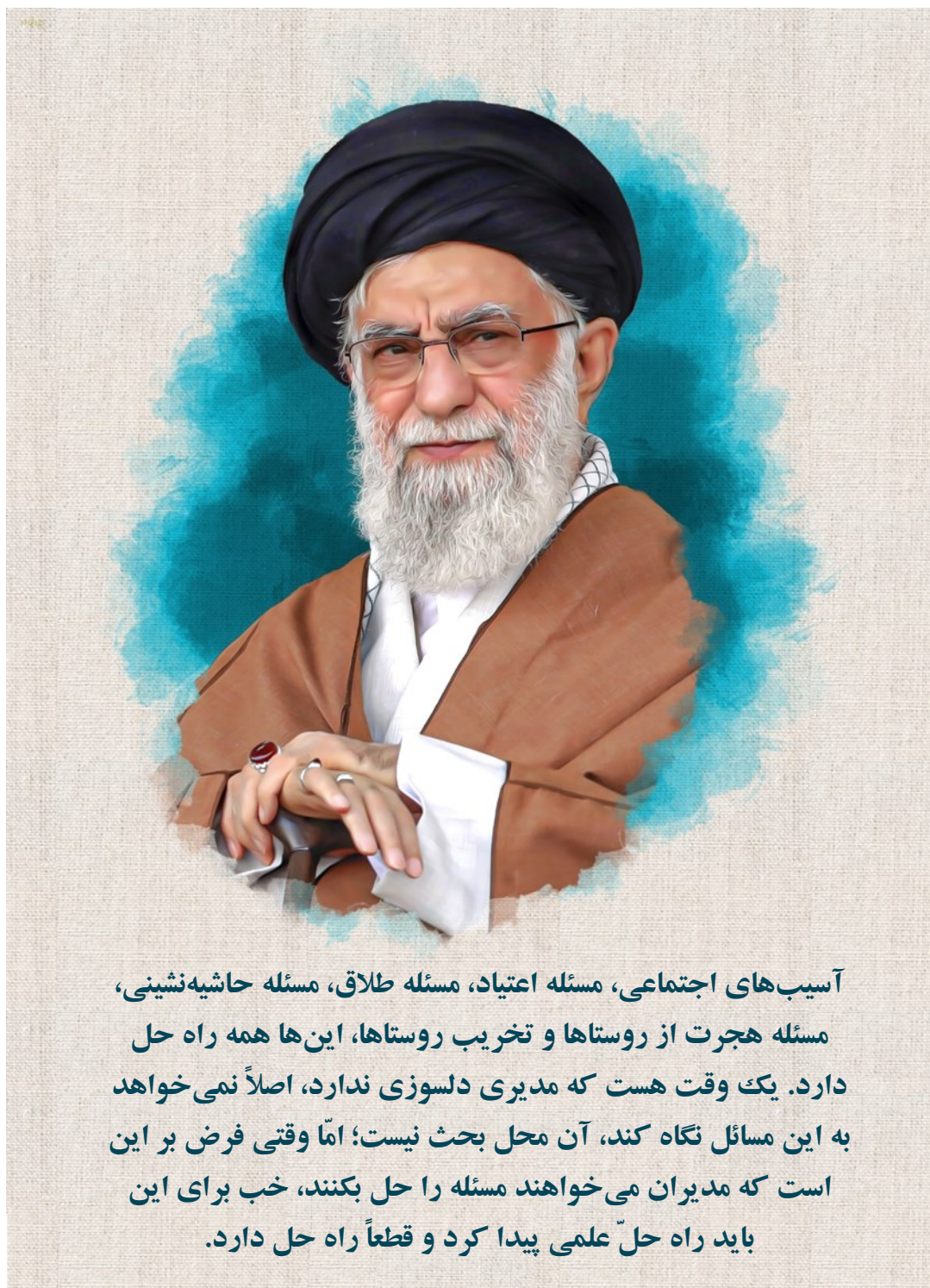
شماره تماس معاونت: ۰۲۱-۸۵۶۹۲۸۳۹ / ۰۲۱-۸۸۰۴۸۹۳۴-۲۱

آدرس: تهران، خیابان استاد نجات‌اللهی، بعد از چهارراه سپند، پلاک ۱۶۲

پست الکترونیک: women@iripo.ir

نشانی پرتال: <https://women.gov.ir>

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری محفوظ است.

آسیب‌های اجتماعی، مسئله اعتیاد، مسئله طلاق، مسئله حاشیه‌نشینی، مسئله هجرت از روستاها و تخریب روستاها، این‌ها همه راه حل دارد. یک وقت هست که مدیری دلسوزی ندارد، اصلاً نمی‌خواهد به این مسائل نگاه کند، آن محل بحث نیست؛ اما وقتی فرض بر این است که مدیران می‌خواهند مسئله را حل بکنند، خوب برای این باید راه حل علمی پیدا کرد و قطعاً راه حل دارد.

فهرست

کلیات طرح و گزارش مدیریتی.....	صفحه ۶
گزارش های استانی طرح محله یار.....	صفحه ۵۳
اصفهان.....	صفحه ۵۴
ایلام.....	صفحه ۱۶۸
آذربایجان شرقی.....	صفحه ۲۳۵
آذربایجان غربی.....	صفحه ۲۷۱
چهارمحال و بختیاری.....	صفحه ۳۱۱
خراسان جنوبی.....	صفحه ۳۸۲
خراسان رضوی.....	صفحه ۴۱۳
خوزستان.....	صفحه ۴۸۶
سیستان و بلوچستان ۱.....	صفحه ۵۳۲
سیستان و بلوچستان ۲.....	صفحه ۵۹۳
سیستان و بلوچستان ۳.....	صفحه ۶۴۴
فارس.....	صفحه ۶۶۴

کردستان	صفحه ۷۰۵
گلستان	صفحه ۷۴۴
گیلان	صفحه ۷۹۴
لرستان ۱	صفحه ۸۶۴
لرستان ۲	صفحه ۸۹۰
مازندران ۱	صفحه ۹۵۴
مازندران ۲	صفحه ۹۸۹
همدان	صفحه ۱۰۱۹

کلیات طرح و گزارش مدیریتی

مقدمه

حاشیه‌نشینی که به عنوان یکی از آسیب‌های اجتماعی اولویت‌دار کشور در زمان کنونی مطرح شده است، گونه‌ای از شهرنشینی همراه با ترکیبی از مشکلات حاد و پیچیده است که صورت بحرانی آن می‌تواند موجب شکل‌گیری انواع آسیب‌های اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و امنیتی شود.

حاشیه‌نشینان را در معنای عام شامل تمام کسانی می‌دانند که در محدوده اقتصادی شهر ساکن هستند ولی جذب اقتصاد شهری نشده‌اند. طبق آخرین آمارهای موجود، ۶۲۰۵۴۱۳ نفر معادل با ۹.۷۱ درصد از کل جمعیت شهری کشور، حاشیه‌نشین (به معنای اسکان غیررسمی در بافت جغرافیایی حاشیه شهرها) اعلام شده‌اند (گنجی و همکاران، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۱). مهاجرت از روستا و شهرهای کوچک به حاشیه شهرهای بزرگ، عامل اصلی پیدایش حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی دانسته می‌شود. وجود نابرابری، ساختار نامناسب شغلی، نبود تسهیلات خدماتی و بهداشتی، مسکن نامناسب، پایین بودن سرمایه فرهنگی، ضعف امنیت و ... در نواحی حاشیه‌نشین، آن را به بستری برای پیدایش و اشاعه آسیب‌های اجتماعی تبدیل کرده است که پیامدها و آثار متفاوتی در سطوح خرد و کلان در جامعه بر جای می‌گذارد. بزرگ‌ترین معضل در بسیاری از حاشیه‌نشینی‌ها، نابودی یا سستی «نظام خانواده» است که خود معلول برخی از علت‌هاست. از سایر آسیب‌های حاشیه‌نشینی می‌توان به فقر، قاچاق، نزاع، خشونت، کودکان کار و «اعتیاد» اشاره کرد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند رابطه آسیب‌های اجتماعی و ویژگی‌های مناطق حاشیه‌ای رابطه‌ای دوسویه و متقابل است که وجود هر یک، دیگری را تقویت و تشدید می‌کند (فولادیان و رضایی، ۱۳۹۸). فقر، محرومیت نسبی و پایین بودن کیفیت زندگی در این مناطق، باعث افزایش آسیب‌ها و جرائم شده و متقابلاً خود نیز توسط آن‌ها تشدید و تمدید می‌شود. همچنین تراکم آسیب‌ها و جرائم در این مناطق باعث جلب و افزایش مجرمان و بزهکاران شده که خود به بالا رفتن تراکم این مسائل در حاشیه‌ها می‌انجامد. از این سو به نظر می‌رسد علاوه بر توجه و کنترل وضعیت حاشیه‌نشینی و جلوگیری از گسترش بی‌رویه آن، **آگاه‌سازی، توانمندسازی و ارائه خدمات آموزشی و مشاوره‌ای** به ساکنین محلات حاشیه‌ای، می‌تواند از جمله راهکارهای اصلی جهت کاهش آسیب‌های اجتماعی این محلات و جلوگیری از گسترش حاشیه‌نشینی باشد.

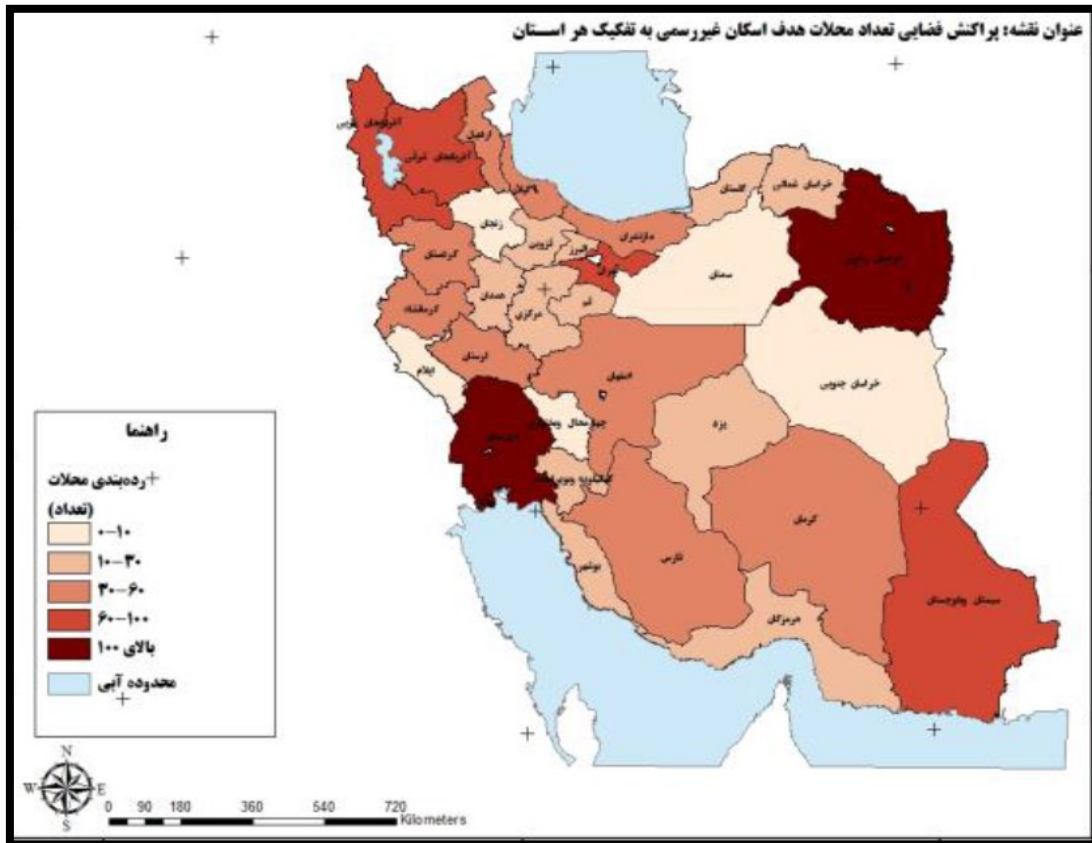
ضرورت طرح

اهمیت مسئله حاشیه‌نشینی تا اندازه‌ای است که رهبر معظم انقلاب هم مشخصاً به این مسئله ورود کرده و بر رفع آن به عنوان یکی از اولویت‌های اصلی آسیب‌های اجتماعی در کشور تأکید کرده‌اند. در ماده ۸۰ قانون برنامه ششم توسعه نیز، حاشیه‌نشینی به عنوان یکی از آسیب‌های اجتماعی اولویت‌دار کشور مطرح شده است که دولت مکلف است نسبت به تهیه طرح جامع در راستای کنترل و کاهش آن اقدام کند. نکته مهم درباره حاشیه‌نشینی این است که این پدیده در عین حال که نتیجه و حاصل معضلات اجتماعی و خصوصاً اقتصادی است، خود می‌تواند یکی از عوامل اصلی بروز انواع آسیب‌های اجتماعی از جمله اعتیاد، بزهکاری، خشونت، برخوردهای فیزیکی و ... شود. در واقع حاشیه‌نشینی مشکلات اجتماعی موجود در شهرها را تشدید کرده و آن‌ها را گسترده‌تر می‌سازد.

به‌رغم همه طرح‌ها و برنامه‌های تدوین شده در سال‌های اخیر، حجم و گستردگی ابعاد مسئله حاشیه‌نشینی در کشور افزایش یافته است؛ بررسی وضعیت پراکنش فضایی محلات هدف اسکان غیررسمی در استان‌های کشور نشان‌دهنده این است که خراسان رضوی و خوزستان به ترتیب با تعداد ۱۰۷ و ۱۰۳ محله بیشترین تعداد محلات هدف حاشیه‌نشینی را در کشور دارا هستند؛ استان‌های چهارمحال و بختیاری و ایلام نیز با تعداد ۳ و ۴ محله، کمترین تعداد محلات را در خود جای داده‌اند (گزارش حاشیه‌نشینی مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۱). از نظر تعداد

جمعیت ساکن در سکونتگاه‌های غیررسمی، استان خراسان رضوی با ۶۶۷،۹۵۷ نفر در رتبه نخست قرار داشته و پس از آن، استان‌های کرمانشاه با ۵۴۳،۵۷۳ نفر و آذربایجان شرقی با ۶۱۳،۴۵۶ نفر در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند. در مجموع و با ترکیب شاخص‌های فوق می‌توان گفت که در زمینه وضعیت حاشیه‌نشینی، استان‌های خراسان رضوی، خوزستان، کردستان، کرمانشاه، آذربایجان شرقی و سیستان و بلوچستان پرخطرترین استان‌ها هستند.

پراکنش فضایی تعداد محلات هدف اسکان غیررسمی به تفکیک هر استان (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۱)

از آن جایی که حاشیه‌نشینی، سکونتگاه اصلی و مهم آسیب‌های اجتماعی است که بر فرآیند مدیریت شهری تأثیر منفی می‌گذارد و در صورت تداوم، کشور را با بحران‌های بزرگی روبرو می‌سازد، معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری با همکاری سازمان امور اجتماعی و با فعال کردن ظرفیت‌های اجتماعی و همکاری گروه‌های مردمی با توجه به ضرورت توسعه و تقویت فعالیت‌های پیشگیرانه در سطح خانواده‌ها در محلات حاشیه‌نشین در راستای کاهش آسیب‌های اجتماعی به اجرایی سازی **طرح محله یار**، توانمندسازی، ارائه خدمات مشاوره و آموزش به خانواده‌ها در محلات حاشیه‌نشین پرخطر مشخص در ۱۷ استان اصفهان، ایلام، آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، خراسان رضوی، خوزستان، سیستان و بلوچستان، فارس، کردستان، گلستان، گیلان، لرستان، مازندران، همدان، چهارمحال و بختیاری، خراسان جنوبی و کرمانشاه پرداخته است.

اهداف طرح

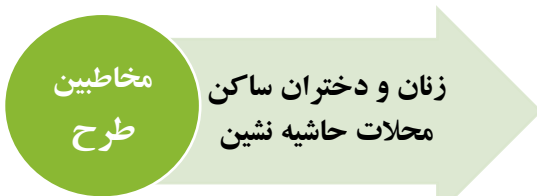
بهبود و مدیریت آسیب-
های اجتماعی در محلات
حاشیه نشین

تلاش در راستای استفاده حداکثری
از ظرفیت های مردمی با هدف
کنترل آسیب های اجتماعی در زمینه
برنامه ریزی و اجرای اقدامات در
محلات حاشیه نشین

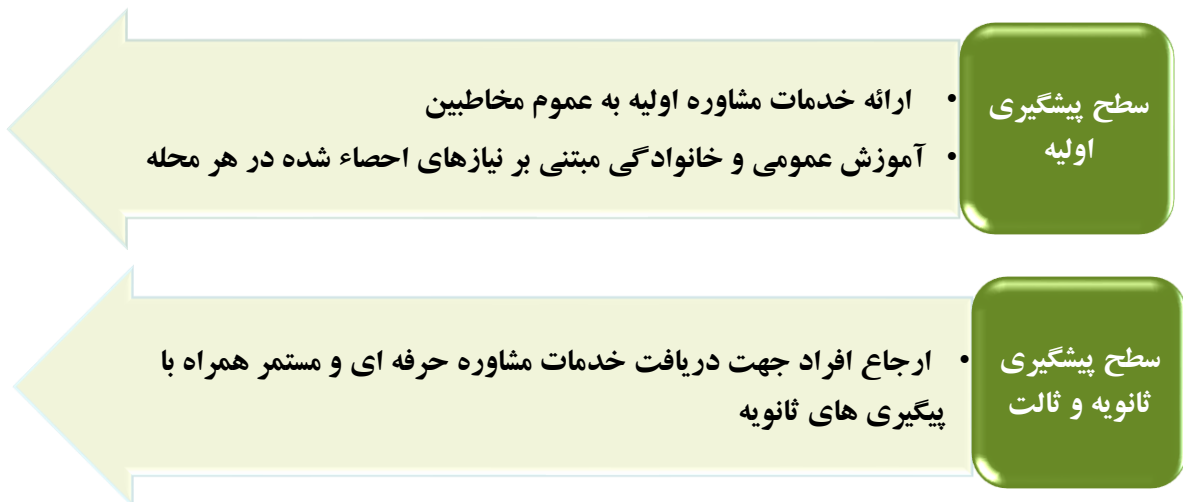

افزایش توانمندی و
آگاهی عمومی ساکنین
محلات حاشیه نشین

مخاطبین و سطوح پیشگیری در طرح

زنان و دختران ساکن
محلات حاشیه نشین

- ارائه خدمات مشاوره اولیه به عموم مخاطبین
- آموزش عمومی و خانوادگی مبتنی بر نیازهای احصاء شده در هر محله

سطح پیشگیری
اولیه

- ارجاع افراد جهت دریافت خدمات مشاوره حرفه ای و مستمر همراه با پیگیری های ثانویه

سطح پیشگیری
ثانویه و ثالث

ماهیت طرح

طرح محله یار با دعوت سازمان امور اجتماعی از معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری جهت عضویت در کارگروه علمی - عملیاتی حاشیه‌نشینی و مناطق حاد آغاز گردید.

در گام نخست، معاونت پروپوزال اجرایی طرح محله یار، ارائه خدمات مشاوره و آموزش به خانواده‌ها در محلات حاشیه‌نشین پرخطر مشخص در ۱۷ استان اصفهان، ایلام، آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، خراسان رضوی، خوزستان، سیستان و بلوچستان، فارس، کردستان، گلستان، گیلان، لرستان، مازندران، همدان، چهارمحال و بختیاری، خراسان جنوبی و کرمانشاه را تدوین نموده و در اختیار کارگروه قرارداد. پس از بررسی و تأیید، این طرح به استناد تفاهم‌نامه همکاری مشترک فی‌مابین معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری وزارت کشور در راستای اجرای برنامه‌های سلامت اجتماعی و کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی به شماره ۱۸۹۸۴۷ مورخ ۱۴۰۲/۰۹/۱۱ با مبلغ ۲۲۰۰۰ میلیون ریال (معادل ۲ میلیارد و ۲۰۰ میلیون تومان) (تصویر ۹)، طی مکاتبه رسمی با مدیران کل بانوان استانداری‌ها، به استان‌های هدف ابلاغ گردید تا اجرایی گردد (تصاویر مکاتبات با استان‌ها).

در این طرح، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری با همکاری سازمان امور اجتماعی وظیفه برنامه‌ریزی، تخصیص بودجه، نظارت و پایش طرح را بر عهده داشتند. در هر استان محل اجرای طرح، کارگروهی تحت عنوان "کارگروه محله یار" با حضور نمایندگان از معاون سیاسی - امنیتی استانداری (رئیس کارگروه)، سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی، مدیرکل دفتر امور اجتماعی و فرهنگی استانداری، مجریان طرح و به دبیری مدیرکل امور زنان و خانواده استانداری‌ها که تسهیلگر، هماهنگ‌کننده و ناظران استانی طرح از سوی معاونت بودند، تشکیل گردید (اعضای این کارگروه، پیرو تفاهم‌نامه مشترک معاونت و سازمان امور اجتماعی منتخب گردیده‌اند). گروه‌های مردمی ذیل نظارت و هماهنگی کارگروه، به عنوان مجری طرح به برگزاری میز خدمت مشاوره به صورت ادواری در محلات، شناسایی موردی و ارجاع، دوره‌های آموزشی عمومی و خانوادگی می‌پرداختند. همچنین دستگاه‌هایی همچون بهزیستی، آموزش و پرورش، خیریه‌های مردمی و کمیته امداد به عنوان همکار استانی در اجرا و پیشبرد طرح همکاری داشته‌اند.